

Sygn. akt: I C 1084/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 marca 2023 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia Krystian Szelağ
Protokolant:	Stażysta Aleksandra Siemieniuk

po rozpoznaniu w dniu 24 marca 2023 r. w Olsztynie

na rozprawie

sprawy z **powództwa D. J., M. J.**

przeciwko (...) Bank (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.

o ustalenie

I. ustala, że umowa kredytu o nr (...) \ (...) z dnia 22.01.2008 r. zawarta pomiędzy powodami M. J. i D. J., a (...) Bank (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W., jest nieważna;

II. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 11.817,00 złotych wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów procesu.

sędzia Krystian Szelağ

UZASADNIENIE

Powodowie M. J. i D. J. pozwem z dnia 10 września 2022 r., który wpłynął w dniu 26 września 2022 r., przeciwko (...) Bank (...) S.A. w W., wnieśli o:

1. ustalenie nieważności umowy kredytu o nr (...) z 22.01.2008 r. zawartej między powodami, a (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W.,

ewentualnie:

2. ustalenie wobec powodów bezskuteczności postanowień pkt 2 pierwszej strony, § 2 ust. 1, § 2 ust. 2 zdanie piąte, § 6 ust. 1 zdanie pierwsze, czwarte i piąte umowy kredytu o nr (...) z 22.01.2008 r. zawartej między powodami, a (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W.,

3. zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych (pozew k. 4-17).

Pozwany (...) Bank (...) S.A. z/s w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, z uwzględnieniem uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa oraz odsetek w przypadku opóźnienia w zapłacie.

W uzasadnieniu zaprzeczył wszelkim twierdzeniom i okolicznościom wskazanym przez powodów, a zawartym w pozwie oraz załączonych do niego dokumentach, których wyraźnie nie przyznał, w tym w szczególności zaprzeczył, że:

a. do wypłaty kredytu doszło po kursie kupna (...) nieznanym powodom, podczas gdy bank dokonał wypłaty kredytu w dniu złożenia przez powodów zlecenia wypłaty kredytu, a więc powodowie zlecając jego wypłatę już wiedzieli dokładnie jaką kwotę w złotych uzyskają,

b. bank samodzielnie ustalał i wpisywał do umowy nr konta do spłaty, które było określone w PLN, podczas gdy to powodowie wskazywali bankowi numer rachunku służącego do automatycznego obciążania ratą kredytu i nie byli zobowiązani do wskazania rachunku prowadzonego przez pozwanego ani do wskazywania rachunku w złotych. Ponadto zgodnie z definicją Rachunku Bankowego z § Regulaminu Kredytu „Rachunek Bankowy – oznacza rachunek bankowy wskazany Bankowi przez Kredytobiorcę w celu obciążania tego rachunku spłatami rat kredytu”,

c. na podstawie umowy kredytu powodowie nie mieli możliwości wypłaty i spłaty kredytu bezpośrednio w (...), podczas gdy powodowie mogli bez uzyskiwania zgody banku zarówno wypłacić jak i spłacić kredyt w (...) od początku obowiązywania umowy kredytu,

d. w umowie kredytu występuje mechanizm waloryzacji czy indeksacji, podczas gdy umowa kredytu jest umową o kredyt walutowy i nie zawiera tego rodzaju mechanizmów,

e. powodom przysługuje status konsumentów w niniejszej sprawie, podczas gdy to powodowie muszą w tym zakresie przedstawić dowody, a nie jedynie głośłowne twierdzenia o posiadaniu przez nich statusu konsumentów w rozumieniu art. 22¹ k.c., w przekonaniu Banku na gruncie tej sprawy statusu tego dotychczas nie wykazano,

f. bank mógł jednostronnie regulować wysokość zobowiązania powodów, podczas gdy wysokość kredytu postawionego do dyspozycji powodów oraz – wobec jej wykorzystania w całości – wysokość zobowiązania powodów wobec banku, została określona w pkt 2 Tabeli jako 239.060.00 CHF, a co za tym idzie była powodom znana w dacie zawarcia umowy kredytu, tak określona kwota kredytu nie ulega jakimkolwiek zmianom na skutek zastosowania kursów wymiany waluty,

g. bank mógł ustalać kursy w sposób dowolny, podczas gdy bank wylicza kursy wymiany walut na poziomie strictly rynkowym, w oparciu o obiektywne i weryfikowalne kryteria rynku walutowego (...); banki, w tym także pozwany, nie mogą ustalić kursów na poziomie nierynkowym, albowiem wówczas narażałaby się na prowadzenie działalności ze stratą, przeciwne założenie pozostaje w sprzeczności z podstawowymi zasadami ekonomii (odpowiedź na pozew k. 61-116).

Sąd ustalił, co następuje:

W dniu 3 stycznia 2008 r. powodowie złożyli wniosek o kredyt, w którym zwrócili się o udzielenie im kredytu z przeznaczeniem na zakup nieruchomości. Zawnioskowali o kwotę 527.000 zł, zaś walutę kredytu oznaczyli na (...).

Wraz z wnioskiem kredytowym powodowie podpisali oświadczenie, w którym wskazali, iż po zapoznaniu się z przedstawionymi przez bank warunkami udzielania kredytu mieszkaniowego zarówno w złotych jak i w walucie (...) oraz symulacjami wysokości płaconych rat zarówno w złotych jak i w/w walucie obcej, są świadomi ryzyka kursowego związanego z zaciągnięciem w/w kredytu w walucie obcej, mogącego mieć wpływ na wysokość płaconej raty kredytu w okresie kredytowania i decydują się na zaciągnięcie kredytu w walucie (...). Oświadczyli również, iż zostali poinformowani o ryzyku związanym ze zmienną stopą procentową oraz że są świadomi ponoszenia tego ryzyka.

(dowód: wnioski o kredyt – k. 146-148, oświadczenie k. 152, k. 153)

Dnia 22 stycznia 2008 r. strony zawarły umowę kredytu nr (...). Umowa składała się z dwóch części: (...) i „warunków umowy”.

Zgodnie z umową pozwany udzielił powodowi kredytu w kwocie 239.060,00 CHF na okres 360 miesięcy (pkt 2-3 tabeli umowy). Cel kredytu został określony jako refinansowanie kredytu mieszkaniowego w innym banku, zakup działki budowlanej oraz udziału w działce (pkt 8 tabeli umowy).

Oprocentowanie kredytu było zmienne – LIBOR dla (...) 3,47 % + 0,80 marży (pkt 5 tabeli umowy). Stopa zmiennego oprocentowania miała być zmieniana przez Bank w pierwszym dniu Okresu Obowiązywania Zmiennej Stopy Procentowej. Wysokość tej stopy obliczona będzie jako średnia arytmetyczna 3-miesięcznej stawki LIBOR dla (...) stosowanej dla kryteriów trzymiesięcznych na rynku międzybankowym z wtorku lub czwartku poprzedzającego datę zmiany oprocentowania i marży banku w wysokości określonej w pkt 5 Tabeli. Zmiana stopy procentowej wynikająca ze zmiany stawki LIBOR nie będzie stanowić zmiany niniejszej umowy (§ 4 ust. 5 warunków umowy).

Jednorazowa kwota prowizji od udzielenia kredytu wynosiła 0,70 % kwoty kredytu (pkt 7 tabeli umowy).

W pkt 14 tabeli umowy podano numer rachunku zbywcy nieruchomości, na jaki miała zostać wypłacona kwota kredytu. Natomiast w § 2 ust. 2 warunków umowy wskazano, że kwota kredytu będzie wypłacona kredytobiorcy jednorazowo lub w transzach. W przypadku wypłaty w złotych lub innej walucie niż określona w pkt 2 Tabeli, Bank zastosuje kurs kupna (...) opublikowany w „Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) Bank (...) SA:”, obowiązujący w Banku w dniu wypłaty kwoty Kredytu lub jego transzy.

Splata kredytu miała następować w miesięcznych ratach równych. Zgodnie z § 1 warunków umowy, system rat równych oznacza system spłaty kredytu, w którym wysokość raty spłaty kredytu pozostaje co do zasady równa. Zgodnie z § 5 ust. 4 warunków umowy w przypadku zmiany oprocentowania, o którym mowa w § 4 rata pozostanie na niezmiennym poziomie, a odpowiedniemu dopasowaniu ulegnie okres spłaty Kredytu, z zastrzeżeniem ust. 5, w którym wskazano, że wysokość raty, określona w pkt 6 Tabeli może ulec zmianie:

1) jeżeli zmianie ulegnie termin wypłaty kredytu;

2) jeżeli wypłata kredytu następować będzie w transzach, wówczas kwota raty wzrośnie do wysokości umożliwiającej spłatę kredytu w okresie kredytowania określonym w pkt 3 Tabeli pomniejszonym o liczbę miesięcy, które upłynęły od wypłaty pierwszej do wypłaty ostatniej transzy kredytu;

3) w okresie obowiązywania oprocentowania podwyższonego zgodnie z §4 ust. 10. Wówczas rata obliczana jest przy zastosowaniu podwyższonego oprocentowania, o którym mowa powyżej, oraz okresu kredytowania określonego w pkt 3 Tabeli. Po zakończeniu okresu obowiązywania oprocentowania podwyższonego zgodnie z §4 ust. 10, wysokość raty ustalana jest na poziomie umożliwiającym spłatę wypłaconej i niespłaconej kwoty Kredytu w okresie kredytowania oznaczonym w pkt 3 Tabeli przy zastosowaniu oprocentowania określonego w §4 ust. 3 lub 6;

4) w przypadku wcześniejszej spłaty części kredytu; zgodnie z § 8 ust. 4;

5) jeżeli stopa procentowa kredytu zostanie zmieniona zgodnie z §4 w taki sposób, że terminy płatności rat przy dotychczasowej jej wysokości wykroczyłyby poza okres kredytowania określony w pkt 3 Tabeli - wówczas kwota raty wzrośnie o niezbędne minimum, aby umożliwić Kredytobiorcy spłatę kredytu w ustalonym okresie (§ 5 ust 4 i 5 warunków umowy).

Splata kredytu następować będzie poprzez obciążanie na rzecz banku rachunku bankowego kredytobiorcy kwotą w złotych stanowiącą równowartość raty w (...) lub innej należności Banku w (...) obliczoną przy zastosowaniu kursu sprzedaży (...) opublikowanego w Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) Bank (...) S.A. obowiązującego w Banku na dwa dni robocze przed terminem każdej spłaty kwoty kredytu. Za zgodą

Banku (...) może dokonywać spłat kredytu także w inny sposób. Spłata kredytu może nastąpić również w (...) lub innej walucie. Jeżeli spłata kredytu nastąpi w innej walucie niż określona w pkt 2 Tabeli, wówczas kwota ta zostanie przeliczona najpierw na złote po kursie kupna tej waluty, a następnie na (...) po kursie sprzedaży przy zastosowaniu kursów opublikowanych w tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) Bank (...) SA (§ 6 ust. 1 warunków umowy). Spłata rat kredytu została zabezpieczona m.in. hipoteką kaucyjną do kwoty 358.590,00 CHF (pkt 11 tabeli umowy).

Kredytobiorca mógł po dokonaniu wypłaty Kredytu, zgodnie ze swoją dyspozycją dokonać zamiany waluty kredytu udzielonego w (...) na walutę oferowaną w Banku dla kredytów mieszkaniowych. Zmiana waluty następuje w formie pisemnego aneksu, w którym strony ustalą również wysokość oprocentowania dla kwoty kredytu przeliczonej na nowo wybraną walutę (§ 7 warunków umowy).

Brak terminowej spłaty raty w pełnej wysokości powoduje uznanie niespłaconej raty lub jej części za zadłużenie przeterminowane. Kwota wpłacona na rachunek banku w złotych z tytułu zadłużenia przeterminowanego zostanie przez bank przeliczona na (...) przy zastosowaniu kursu sprzedaży (...) opublikowanego w Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) Bank (...) S.A. obowiązującego w dniu wpływu kwoty zadłużenia przeterminowanego na rachunek Banku (§ 9 warunków umowy).

Kwota wpłacona na rachunek banku w innej walucie niż waluta określona w pkt 2 Tabeli - z tytułu zadłużenia przeterminowanego zostanie przez bank przeliczona na złote po kursie kupna tej waluty, a następnie na (...) po kursie sprzedaży przy zastosowaniu kursów opublikowanych w Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) Bank (...) S.A. obowiązujących w dniu wpływu kwoty zadłużenia przeterminowanego na rachunek Banku (§ 9 ust. 3 warunków umowy).

W zakresie roszczeń banku wynikających z umowy kredytu do kwoty określonej w pkt 18 Tabeli, obejmującej należną Bankowi kwotę zadłużenia z tytułu kredytu, odsetek, opłat i prowizji za czynności związane z obsługą kredytu oraz wszelkie koszty poniesione przez bank w związku z dochodzeniem swoich roszczeń. Bank może wystąpić o nadanie bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności w terminie do dnia określonego w pkt 18 Tabeli. Bank może wystawić bankowy tytuł egzekucyjny w złotych po dokonaniu przeliczenia z (...), przy zastosowaniu kursu sprzedaży (...) opublikowanego w Tabeli kursów dla kredytów mieszkaniowych i konsolidacyjnych w walutach obcych (...) Bank (...) S.A. obowiązującego w banku w dniu wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego (§ 11 warunków umowy).

Kredytobiorcy oświadczyli, że są świadomi dodatkowego ryzyka, jakie ponoszą w związku z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej (ryzyko kursowe) oraz, iż w przypadku niekorzystnej zmiany kursu waluty, w jakiej został udzielony kredyt, kwota w złotych stanowiąca równowartość raty w walucie, w jakiej został udzielony kredyt, ulegnie zwiększeniu (§ 14 ust. 7 warunków umowy).

(dowód: umowa kredytu k. 21-31, regulamin k. 32-39)

Środki z kredytu zostały wypłacone w dniu 24 stycznia 2008 r. w następujący sposób:

- kwota 75.553,17 CHF, tj. 167.070,72 PLN (zastosowany kurs: 2, (...)) tytułem refinansowania kredytu mieszkaniowego,
- kwota 160.993,95 CHF, tj. 356.005,92 PLN (zastosowany kurs 2, (...)) tytułem zakupu działki budowlanej oraz udziału w działce.

(dowód zaświadczenie k. 44)

W aneksie nr (...), zawartym dnia 8 czerwca 2009 r. strony ustaliły, że na wniosek kredytobiorców, powracają do pierwotnego terminu spłaty kredytu w ten sposób, że ostateczna data spłaty kredytu została ustalona na 04.02.2038 r.

(dowód: aneks nr (...) k. 40)

Aneksem nr (...) z dnia 15 maja 2015 r. strony dokonały zmiany postanowień umowy między innymi w zakresie pkt 17 Tabeli oraz wskazano, iż w sytuacji, w której zabezpieczenie hipoteczne będzie nadmierne kredytobiorcy przysługuje uprawnienie do żądania zmniejszenia sumy hipoteki.

(dowód: aneks nr (...) k. 41)

Kolejnym aneksem do umowy, z dnia 27 sierpnia 2018 r. dokonano zmiany pkt 10 Tabeli.

(dowód: aneks nr (...) k. 42-43)

Powodowie zaciągnęli kredyt w celu kupna działki i spłatę wcześniej zaciągniętego kredytu przeznaczonego na zakup mieszkania. Powodowie nie mieli zdolności kredytowej na kredyt w walucie PLN, natomiast wymaganą zdolność posiadali do zaciągnięcia kredytu powiązanego z walutą (...). Podczas procesu kredytowania nie tłumaczono czym jest spread i tabela kursowa. Powodom została przedstawiona gotowa umowa do podpisania, mieli możliwość negocjowania jedynie wysokości marży banku. Nie zostali poinformowani w jaki sposób bank będzie ustalał kurs waluty (...). Zapewniano o bezpieczeństwie i stabilności kursu franka szwajcarskiego. Kredytowane nieruchomości nie były dzierżawione. Mieszkanie było wynajmowane. Na kredytowanej nieruchomości nie była zarejestrowana ani prowadzona działalność gospodarcza.

Powodowie po pouczeniu o konsekwencjach uznania umowy za nieważną, oświadczyli, iż podtrzymują powództwo w całości.

(dowód: przesłuchanie powodów k. 270v.-271v.)

Sąd zważył, co następuje:

Żądanie powodów o ustalenie nieważności umowy o kredyt nr (...) zawartej w dniu 22 stycznia 2008 r. pomiędzy stroną powodową, a pozwanym zasługuje na uwzględnienie.

Stan faktyczny w sprawie Sąd ustalił na podstawie niekwestionowanych przez strony dokumentów – w szczególności umowy kredytowej, wniosku kredytowego oraz zaświadczenia wystawionego przez pozwaną Bank przedstawiającego historię spłat kredytu. Sąd dał wiarę również zeznaniom strony powodowej w takim zakresie w jakim znajdują potwierdzenie w zebranych materiale dowodowym.

Sąd pominął na podstawie (...) § 1 pkt 2 k.p.c. wnioski dowodowe strony pozwanej dotyczące dopuszczenia dowodu z przesłuchania świadków A. P. i K. P. jako nieprzydatne dla rozstrzygnięcia. Zgromadzone w sprawie dowody w postaci dokumentów i zeznań powoda w pełni pozwalają na dokonanie prawidłowego rozpoznania niniejszej sprawy.

Z kolei złożone do akt sprawy prywatne ekspertyzy potraktowane zostały przez Sąd jak pozostałe dokumenty prywatne. Nie są one więc źródłem wiedzy fachowej, a rozwinięciem argumentacji strony składającej, zaś przedstawione dalej stanowiska, rekomendacje, raporty i artykuły prasowe różnego pochodzenia (w tym również od Komisji Nadzoru Finansowego, (...) Banków (...)) mogą być traktowane tylko w kategorii opinii niewiążących Sądu. Stanowiły one dowód wyłącznie tego, że osoby, które je sporządziły, złożyły oświadczenie w nich zawarte, tym samym przypisano im jedynie walor stanowiska strony, nie zaś opinii sporządzonej przez biegłego sądowego.

Podnieść należy, że powodowie zawarli umowę jako konsumenci. Co prawda powyższa okoliczność była kwestionowana przez stronę pozwaną, jednak nie przedstawiła ona dowodów na poparcie swojego stanowiska. Sąd dał wiarę zeznaniom powodów, iż w kredytowanej nieruchomości nie była zarejestrowana ani prowadzona działalność gospodarcza, pozwany nie wykazał, aby było inaczej. Powodowie przeznaczyci środki otrzymane z umowy kredytu na zakup nieruchomości służącej im do zamieszkania.

W tym stanie rzeczy w dalszej kolejności rozważyć należało, jaki jest charakter umowy podpisanej między stronami i czy wskazywane przez powodów postanowienia umowne miały charakter niedozwolony. Zacząć należy jednak od kwestii ogólnej zgodności umowy z prawem. Strony są zgodne co do tego, że mamy do czynienia z umową kredytu denominowanego, a nie z umową kredytu ściśle walutowego. Wskazuje na to fakt, że powodowie spłacali raty w złotych i w tej walucie kredyt otrzymali.

Kwestię tego, czy umówioną walutą wypłaty kredytu był złote czy franki lub złote, Sąd ocenia na korzyść powodów. Przyznać należy, że w odróżnieniu od większości podobnych spraw budziło to wątpliwości, ponieważ postanowienia umowy nie są w tej kwestii jednoznaczne. Z jednej strony wydają się pozostawiać kredytobiorcy swobodę wyboru waluty wypłaty kredytu, z drugiej jednak strony, opierając się na normie art. 65 § 2 k.c., należy uznać, że dość oczywistym zamiarem obu stron, zgodnym z celem kredytowania, był przede wszystkim finansowanie kosztów zakupu nieruchomości w Polsce – która bez wątpienia miała nastąpić po cenie wyrażonej w złotych. Ocenę tę potwierdza zeznania powodów. Prowadzi to do wniosku, że kredyt został wyrażony w (...), a wypłata – która miała nastąpić w późniejszych transzach kredytu – dokonywana miała być w PLN, według kursu kupna waluty obcej z tabeli banku z dnia wypłaty (oczywiście nieznanego w dniu zawarcia umowy).

Zgodnie z art. 69 ust. 1 prawa bankowego, przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Do essentialia negotii umowy kredytu należą: oddanie przez bank do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie ściśle określonej kwoty środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z oddanych do dyspozycji środków pieniężnych na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu (Arkadiusz Kawulski, Komentarz do prawa bankowego. Uwagi do art. 69, LEX 2013). Umowa kredytu stanowi zatem odrębny typ umowy nazwanej. Jest to umowa konsensualna, dwustronnie zobowiązująca, odpłatna. Różni się od umowy pożyczki pieniężnej, której istota sprowadza się do przeniesienia środków pieniężnych na własność (przy kredycie środki są oddane do dyspozycji kredytobiorcy), braku konieczności określenia celu pożyczki (przy kredycie taki cel jest obowiązkowy), wreszcie udzielanie kredytów i udzielanie pożyczek pieniężnych to odrębne czynności bankowe.

Kredyt spłacany był w złotych. Również w tej walucie kredyt został wypłacony. Zatem w omawianej sprawie strony zawarły umowę, mocą której bank przekazał do dyspozycji powodów nieokreśloną kwotę złotych polskich stanowiących równowartość określonych w umowie franków szwajcarskich. Wartość ta była ustalana przy zastosowaniu kursu kupna (aktualna tabela kursów) obowiązującego banku w dniu realizacji zlecenia płatniczego.

Tak skonstruowany rodzaj kredytu denominowanego nie stanowi umowy kredytu – jest to umowa nieważna na podstawie art. 58 § 1 k.c. w całości, zawiera bowiem liczne odstępstwa od definicji legalnej zawartej w prawie bankowym. Do wskazanych essentialia negotii umowy kredytu bankowego należy bowiem określenie kwoty kredytu i waluty kredytu, określenie oprocentowania i zasad jego zmiany, cel kredytu i wysokość prowizji. Zobowiązanie kredytobiorcy polega na spłacie wykorzystanej części kredytu z odsetkami i zapłaty umówionej prowizji. W omawianej sprawie wartość kredytu wyrażona została we franku szwajcarskim, natomiast wypłata kredytu i ustalenie wysokości raty odnosiły się do złotych polskich. W tej sytuacji kredytobiorca nigdy nie spłaca nominalnej wartości kredytu, bowiem z uwagi na różnice kursowe i różnice czasowe pomiędzy zawarciem umowy a późniejszą wypłatą i spłatą kredytu zawsze będzie to inna kwota. Cecha ta stanowi znaczące odejście od ustawowej konstrukcji kredytu, której elementem przedmiotowo istotnym jest obowiązek zwrotu kwoty otrzymanej. Fakt ten wynika z włączenia do umowy klauzuli przeliczeniowej, która powoduje, że wysokość zobowiązania wyrażonego w walucie polskiej jest modyfikowana innym miernikiem wartości. Włączenie do umowy takiej klauzuli wprowadza szereg problemów związanych z przełamaniem zasady nominalizmu, zasady określoności świadczenia, obciążeniem kredytobiorcy nieograniczonym ryzykiem kursowym, a także możliwością naruszenia przepisów o odsetkach maksymalnych (J. C.,

Walutowe klauzule waloryzacyjne w umowach kredytów hipotecznych. Analiza Problemu., Palestra (...)). Można by formułować tezę, że mechanizm przeliczenia kwoty do wypłaty i do spłaty został uzgodniony przez strony i że składając wniosek o wypłatę kredytu lub jego transzy lub dokonując spłaty raty kredytowej konsument może dowiedzieć się, jaki jest w danym dniu kurs waluty (kupna lub sprzedaży – zależnie od sytuacji), a przez to następuje dopełnienie procesu uzgodnienia. Jednak teza taka nie da się obronić. Kredyt hipoteczny został udzielony na potrzeby finansowania zakupu nieruchomości i dzień wykorzystania (pobrania) kredytu nie należy do swobody kredytobiorcy. W praktyce więc kredytobiorca nie ma realnego wpływu na wybór dnia pobrania kredytu, nie może też dowolnie wybierać dnia spłaty raty kredytowej. To oznacza, że jego wpływ na to, według jakiego kursu otrzyma kredyt i wg jakiego kursu będzie go spłacać, jest znikomy. Co innego po stronie banku – to on jednostronnie narzuca kurs zarówno dla chwili pobrania kredytu, jak i dla chwili spłaty. Trudno posądzać bank o to, by w skali jednego kredytobiorcy dopuszczał się manipulacji kursami walut, ale nie zmienia to faktu, że pozostaje jedynym podmiotem kształtującym po zawarciu umowy istotne jej elementy, jakimi są: wysokość kredytu wypłaconego kredytobiorcy i wysokość raty. Można jednak wyobrazić sobie z łatwością sytuację, w której – stojąc w obliczu niekorzystnego obrotu sprawy względem większej rzeszy kredytobiorców – bank mógłby sztucznie zawyżać własny kurs sprzedaży dla podwyższenia wysokości rat kredytowych. Taki jednostronny wpływ banku jest sprzeczny nie tylko z opisaną wyżej definicją kredytu, ale i z granicami swobody umów wyznaczonymi przez art. 353¹ k.c. Teza odnosząca się do kwestii ważności kredytu denominowanego – że dla zachowania tej ważności musi występować tożsamość między kwotą i walutą kredytu, kwotą środków pieniężnych oddanych do dyspozycji kredytobiorcy oraz kwotą, jaką kredytobiorca zobowiązany jest zwrócić bankowi z odsetkami, wynika z uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 9 września 2019 r. (I ACa 448/19). Ustawa „antyspreadowa” (z 29.07.2011 r.) nie wprowadziła żadnych zapisów, które wchodziłyby do treści umów kredytowych denominowanych lub indeksowanych, zawartych przed dniem wejścia jej w życie. Umowy nieważnej nie można uczynić ważną za pomocy późniejszej ustawy, podobnie jak nie można jej uczynić ważną za pomocą zmiany (aneksu) wprowadzającego możliwość spłaty rat w walucie (...) ani też za pomocą postanowień umowy odnośnie trybu zmiany waluty rat na (...), wymagającego złożenia wniosku przez kredytobiorcę.

Niezależnie od tego, zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. § 2 - Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. § 3 - Niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. § 4 - Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje. Klauzulą niedozwoloną jest postanowienie umowy zawartej z konsumentem (lub wzorca umownego), które spełnia (łącznie) wszystkie przesłanki określone w przepisie art. 385¹ k.c.: 1) nie jest postanowieniem uzgodnionym indywidualnie; 2) nie jest postanowieniem określającym główne świadczenia stron; 3) kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Zgodnie z powołaną wyżej definicją umowy kredytu zawartą w art. 69 prawa bankowego, do elementów przedmiotowo istotnych tego typu umowy należy obowiązek zwrotu kwoty kredytu wraz z umówionymi odsetkami i zapłaty prowizji. Wypłata kredytu w złotych i zawarcie w umowie klauzul przeliczeniowych spowodowały niemożliwość określenia świadczenia zarówno co do wysokości kredytu, jak i rat spłacanej pożyczki z uwagi na możliwość jednostronnego ustalania kursu waluty przez bank. W ocenie Sądu, klauzule te są niedozwolonymi klauzulami umownymi, bowiem kształtują prawa i obowiązki konsumentów - kredytobiorców - w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają ich interesy. Jako sprzeczne z dobrymi obyczajami kwalifikowane są w szczególności wszelkie postanowienia, które zmierzają do naruszenia równorzędności stron umowy, nierównomiernie rozkładając uprawnienia oraz obowiązki między partnerami stosunku obligacyjnego. Również o rażącym naruszeniu interesów konsumenta można mówić w przypadku nierównomiernego rozkładu praw i obowiązków stron umowy. Bank przyznał sobie prawo do jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu. Jednocześnie prawo banku do ustalania

kursu waluty w świetle zawartej przez strony umowy nie doznawało żadnych ograniczeń. Skoro bank mógł wybrać dowolne i niepoddające się weryfikacji kryteria ustalania kursów kupna i sprzedaży walut obcych, stanowiących narzędzie indeksacji kredytu i rat jego spłaty, wpływając na wysokość własnych korzyści finansowych i generując dla kredytobiorcy dodatkowe i nieprzewidywalne co do wysokości koszty kredytu, klauzule te rażąco naruszają zasadę równowagi kontraktowej stron na niekorzyść konsumenta, a także dobre obyczaje, które nakazują, by ponoszone przez konsumenta koszty związane z zawarciem i wykonywaniem umowy, o ile nie wynikają z czynników obiektywnych, były możliwe do przewidzenia, a sposób ich generowania poddawał się weryfikacji.

Powodowie uczynili pozwanemu zarzut, wskazując zapisy umowne, które jego zdaniem dotknięte są bezskutecznością, kwestionując cały umowny mechanizm przeliczania kursów walut. A. dotyczy w niniejszej sprawie wszystkich tych postanowień jako kształtujących mechanizm denominacji. Postanowienia te dotyczą świadczeń głównych umowy (regulowały, na jakich zasadach nieznaną kwotę kredytu powodowie otrzymają i jak mają spłacać raty), ale w tym zakresie były postanowieniami niejednoznacznymi, a więc zdatnymi do uznania ich za abuzywne. Po wyeliminowaniu tych klauzul niewystarczające jest odesłanie do przyszłego złożenia przez kredytobiorcę wniosku o zmianę waluty rat kredytu.

Na podstawie przeprowadzonych w tym kierunku dowodów w postaci załączników do pozwu i do odpowiedzi na pozew, a także zeznań strony powodowej Sąd ustala, że warunki umowy nie były uzgodnione indywidualnie w zakresie głównych świadczeń stron i mechanizmu denominacji. Wbrew argumentacji pozwanego, treść umowy nie świadczy o tym, by w dacie zawarcia umowy powód miał możliwość wyboru waluty obcej do otrzymania wypłaty kredytu ani tym bardziej do spłaty rat. Co do tego drugiego zabrakło w umowie automatyzmu – wymagane było przeprowadzenie dodatkowej procedury. Cechą kredytu denominowanego jest to, że jego suma wyrażona jest w jednej walucie, a wypłata następuje w innej.

Na tle tak ukształtowanych postanowień dotyczących kursu waluty, która ma być miernikiem waloryzacji (przeliczania) zobowiązań wynikających z umowy kredytu bankowego utrwalony jest już pogląd, że mają one charakter niedozwolony, gdyż są „nietransparentne, pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron” (por. np. uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 382/18 i przywołane tam orzecznictwo). Wysokość kredytu wyrażonego w walucie obcej do wypłaty w walucie polskiej, a następnie wysokość, w jakiej spłaty w walucie polskiej, będą zaliczane na spłatę kredytu wyrażonego w walucie obcej, zależą bowiem wyłącznie od jednej ze stron umowy.

Oceny tej nie zmienia ewentualna stabilność sposobu ustalenia marży ani konieczność stosowania przez bank rozmaitych zabezpieczeń, ani też sposób, w jaki bank pozyskuje środki na kredyty, czy też sposób wykazywania ich w sprawozdaniach finansowych lub – najogólniej rzecz ujmując – sposób księgowania. Powtórzyć trzeba, że w przypadku umowy, której przedmiotem jest udzielenie kredytu w walucie polskiej, kurs waluty obcej jest stosowany jedynie w celu waloryzacji zobowiązania, a między kredytobiorcą a bankiem nie dochodzi w istocie do żadnych rozliczeń walutowych i powstania związanych z tym kosztów. Wszelkie zatem koszty, jakie bank ponosi w związku z udzieleniem kredytu, winny być mu rekompensowane w ramach wynagrodzenia, jakim jest oprocentowanie kredytu, a nie ukrywane w formie spreadu, na którego wysokość kredytobiorca nie ma żadnego wpływu.

Podsumowując tę część rozważań, w ocenie Sądu wskazane wyżej postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, które mogły być swobodnie ustalane przez jedną ze stron umowy (bank) nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodami i kształtowały ich zobowiązania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, a zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., a w związku z tym nie wiążą powodów. Wyeliminowanie wskazanych zapisów przy zachowaniu postanowień dotyczących określenia kwoty kredytu w (...) oznaczałoby, że kwota kredytu powinna zostać przeliczona na PLN, a powodowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać w PLN, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. Nie ma możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień żadnego innego kursu waluty. Zgodzić się należy z poglądem Sądu Najwyższego wyrażonym w wyroku z 21 lutego 2013 roku (w sprawie sygn. akt I CSK 408/12. OSNC 2013/11/127), iż eliminacja ze stosunku prawnego postanowień

uznanych za abuzywne nie prowadzi do zniweczenia całego stosunku prawnego, nawet gdyby z okoliczności sprawy wynikało, że bez tych postanowień umowa nie została zawarta. Jednak powołać się należy na fakt związania wszystkich sądów Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy 93/13/EWG dokonaną przez (...) w wyroku z 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18. (...) podtrzymał mianowicie pogląd, że:

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następnie je zaakceptuje,

b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku (...)),

c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałoby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczególności pkt 57-62 wyroku (...)),

d) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjmując, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku (...)),

e) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku (...)).

Przenosząc zatem powyższe uwagi na stan faktyczny niniejszej sprawy, należy wskazać, że brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalały na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski. Nie ma przy tym możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się takim właśnie kursem w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy wprawdzie następnie, ale ze skutkiem już od daty jej zawarcia. Brak jednak możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron, czyli przede wszystkim ustalić wysokości kwoty, jaką bank powinien postawić do dyspozycji powoda w PLN, wykonując umowę kredytu.

Sąd Okręgowy w składzie rozpoznającym tę sprawę stoi dotychczas konsekwentnie na stanowisku, że o ile umowy indeksowane (waloryzowane) frankiem szwajcarskim nadają się niekiedy do utrzymania w mocy po eliminacji abuzywnego mechanizmu indeksacji, ponieważ znana jest w nich kwota kredytu (wyrażona w umowie w PLN), o tyle umowy denominowane do franka szwajcarskiego zwykle nie dają się utrzymać po wyeliminowaniu mechanizmu denominacji, ponieważ są to umowy w założeniu stron złotowe – choć z kwotą kredytu wskazaną w walucie obcej, to jednak z wypłatą i spłatą, które miały następować w złotych. Po odpadnięciu abuzywnego mechanizmu denominacji nieznana pozostaje kwestia podstawowa – jaka kwota powinna być wypłacona powodowi i jakie raty powinny być przez niego spłacane. Braków tych nie da się zapłacić w żaden sposób i umowa nie nadaje się do wykonania, co prowadzi i tą drogą do wniosku, że zawarta została jako nieważna (niezgodna z art. 69 pr. bank. i tym samym sprzeczna z prawem i nieważna - art. 58 k.c.).

Powodowie bez wątpienia domagali się „przesłankowego” stwierdzenia nieważności umowy świadomi potencjalnych skutków związanych z rozliczeniami na jej tle, co jasno wynika z uzasadnienia pozwu i z oświadczenia zawartego w protokole rozprawy z dnia 24 marca 2023 r. – k. 270-272.

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 14 czerwca 2012 r. (C-618/10) stwierdził, że: "z brzmienia ust. 1 art. 6 dyrektywy 93/13/EWG wynika, że sądy krajowe są zobowiązane wyłącznie do zaniechania stosowania nieuczciwego warunku umownego, aby nie wywierał on obligatoryjnych skutków wobec konsumenta, przy czym nie są one uprawnione do zmiany jego treści. Umowa powinna bowiem w zasadzie nadal obowiązywać, bez jakiejkolwiek zmiany innej niż wynikająca z uchylenia nieuczciwych warunków, o ile takie dalsze obowiązywanie umowy jest prawnie możliwe zgodnie z zasadami prawa wewnętrznego. Dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie, jak wynika z jej art. 7 ust. 1 w związku z jej motywem 24, do zapewnienia stosownych i skutecznych środków "mających na celu zapobieganie stałemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami". Należy zatem stwierdzić, że gdyby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w takich umowach, takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy 93/13. Uprawnienie takie przyczyniłoby się bowiem do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez zwykły brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów, ponieważ nadal byłiby oni zachęceni do stosowania rzeczonych warunków wiedząc, że nawet gdyby miały one być unieważnione, to jednak umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób interes rzeczonych przedsiębiorców" (wyrok (...) z 4 czerwca 2009 r. (C-243/08), wyrok (...) z 15 marca 2012 r. (C-453/10), wyrok (...) z 30 maja 2013 r., (C-397/11), wyrok (...) z 21 stycznia 2015 r. [C-482/13]).

Innymi słowy mówiąc, w przedmiotowej sprawie brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.). Zatem należy rozważyć, czy umowa łącząca strony może być utrzymana bez niedozwolonych klauzul, czy też nie jest to możliwe i należy ustalić nieważność umowy. Mając na względzie treść art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, niewątpliwie umowa nie może być utrzymana w mocy tylko wtedy, gdy na podstawie pozostałej treści umowy nie da się ustalić praw i obowiązków stron. W ocenie Sądu brak możliwości uzupełnienia umowy po wyeliminowaniu abuzywnych postanowień, powoduje, że nie jest obiektywnie możliwe wykonanie przez obie strony umowy. Zgodnie bowiem z aktualnym orzecnictwem zakwestionowane postanowienia umowne dotyczące mechanizmu przeliczania określają podstawowe świadczenia stron i z tego względu charakteryzują umowę. Po wyeliminowaniu z umowy stron postanowień dotyczących kursów wymiany, wiadomym jest jedynie, że Bank zobowiązuje się postawić do dyspozycji powodów równowartość określonej kwoty (...) w złotych polskich, lecz nie wiadomo według jako miernika ma być wyliczona ta równowartość. Nie jest również wiadomo, jaką kwotę powinni zwrócić powodowie. W konsekwencji nie da się ustalić kwoty kredytu, która podlega zwrotowi na rzecz Banku, albowiem ustalenie wysokości zobowiązania odnosiło się do kursów walut. Brak jednoznacznego określenia zasad ustalania kursów, a tym samym brak możliwości określenia praw i obowiązków stron oznacza, że umowa jest niezgodna z art. 69 pr. bank. i tym samym sprzeczna z prawem i z tego względu nieważna (art. 58 k.c.). Podnieść należy, że powodowie byli pouczeni o skutkach ustalenia nieważności umowy i zgodzili się na poniesienie konsekwencji z tym związanych.

Wobec kategoriycznego ustalenia, że umowa kredytowa jest nieważna jako sprzeczna z ustawą – Prawo bankowe, dalsze wywody w kierunku ustalenia wpływu bezskuteczności poszczególnych postanowień umownych na związanie stron umową jako całością są już bezprzedmiotowe, podobnie jak zarzuty powodów zmierzające do ustalenia nieważności umowy na innych jeszcze podstawach niż sprzeczność z art. 69 Prawa bankowego, choć końcowo można stwierdzić, że sprzeczność abuzywnych postanowień umowy z dobrymi obyczajami i rażące naruszenie interesów konsumenta – w obliczu braku możliwości utrzymania umowy po wyeliminowaniu mechanizmu denominacji – muszą być ocenione równoznacznie ze sprzecznością z zasadami współżycia społecznego – przede wszystkim zasadą lojalności kupieckiej.

Mając powyższe na uwadze Sąd w punkcie I ustalił nieważność umowy o kredyt nr (...) zawartej w dniu 22 stycznia 2008 r. pomiędzy powodami a pozwanym.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. poprzez obciążanie pozwanego obowiązkiem ich zwrotu na rzecz powodów w całości. Koszty procesu po stronie powodowej obejmowały uiszczoną opłatę od pozwu (1.000 zł), opłatę skarbową od pełnomocnictwo (17 zł), wynagrodzenie pełnomocnika (advokat) w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokatów (10.800 zł).

Z tego względu Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 11.817 zł, o czym orzekł, jak w punkcie II wyroku.

sędzia Krystian Szelağ